

Ferge Sándor: Szélessávú közmű

Az internet-ként jól ismert, a világot körbeölelő számítógép hálózat elérését közösségi szolgáltatásként biztosító infrastruktúráról, azaz a „szélessávú közmű”-ről folyó – egyelőre szűk szakmai körben folyó – diskurzus néhány fontos alapfeltevés és nem kevésbé fontos kérdés körül forog. Az egyik kiinduló kérdés az, vajon a szakmával foglalkozók „sovinizmusáról” van-e pusztán szó, vagy elfogultság nélkül állítható, hogy történelmi korszakváltást élünk meg, olyat, amelyet az információs és kommunikációs technológiák térhódítása okoz. Igaz-e továbbá az, hogy ennek a korszakváltásnak a jelentőségét nem lehet alábecsülni sem akkor, amikor a váltás gyorsaságát, előrehaladottságát értékeljük, sem akkor, amikor annak „mélységét” próbáljuk megbecsülni. Ezeknek a kérdéseknek a szélesebb közvélemény előtti megvitatása azért fontos, mert ha igaz a szakemberek véleménye, akkor a következő évek fejlesztései során ennek a technológiának meghatározó szerepet kell kapnia.

A források elosztása nehéz feladat, különösen akkor, ha minden feszítő problémát figyelembe kívánunk venni. Mit fejlesszünk, mit támogassunk? A válasz nem könnyű. A korszakváltás új megoldásokat kínál. Az egyes emberek szükségletei nem csupán egyénileg elégíthetők ki – a ma szinte egyeduralkodó piaci modell alapján – hanem közösségi beruházásokkal, közösségi formákban is. A szélessávú közmű – a korszakváltás új infrastruktúrájának – kiépítése belátható időtávban csak közösségi infrastruktúraként képzelhető el olyan módon, amely egyenlő esélyt teremt az ország bármely településén élő, bármely ember vagy vállalkozás számára, az új gazdaság, az új technológia kínálta előnyök kihasználásában, az új szolgáltatások igénybevételére.

Azt, hogy a mindennapi életben ez mit is jelent, egy leegyszerűsített példa jól mutatja. Az elektronikus levelezés (angolul: email) ma piaci alapon fejenként és havonta kb. 10-15 Forintba kerül. (Mellesleg: ugyanezt a szolgáltatást nem piaci alapon ennek az összegnek mintegy egytized részéért lehetne mindenki számára, alanyi jogon biztosítani.) Persze az elektronikus levelezés így is kevesebbe kerül, mint egyetlen bélyeg. A nagyobb probléma az, hogy ehhez a szolgáltatáshoz csak a szükséges infrastrukturális szolgáltatás – az internet előfizetés – megvásárlásával jutunk hozzá, ami viszont már havi sok ezer forint. Az internet szolgáltatásnak igen nagy jelentősége van az említett korszakváltás szempontjából, tekintettel arra, hogy a példaként említett elektronikus levelezés mellett számos új szolgáltatás jelenik meg rajta. Ez adja az internetnek, és még inkább az internet egyik hordozó közegének, a szélessávú távközlési hálózatnak az infrastruktúra jelleget.

Olyan infrastruktúráról van szó, amely sokkal inkább hasonlítható a közlekedési vagy energia hálózathoz, mint a telefonhoz. Ma azonban sokan a *távközlési*

hálózatot szinte teljes mértékben a *távbeszélő hálózattal* azonosítják. Az alapvető különbséget az jelenti, hogy míg a távbeszélő hálózat csupán egyetlen – a telefon szolgáltatás – infrastruktúrája, addig a távközlési hálózat az internet közvetítésével megszámlálhatatlan új szolgáltatás alapja. Elegendő a távoktatásra, az elektronikus kereskedelemre, a bankkártyás fizetésre, az online helyfoglalásra szállodákban, közlekedési eszközökön, mozikban, színházakban stb. gondolni az említett elektronikus levelezés mellett.

Az új szolgáltatások mellett a távközlési infrastruktúra más módon is jelentősen átalakítja a világot. Sok ezer ember van, aki nap mint nap több kilométert utazik lakóhelyéről a munkahelyére, akár egyik településről a másikra, hogy aztán ott lényegében egész nap a számítógép előtt ülve használja azt írógép, tervező asztal vagy más munkaeszköz gyanánt. Miközben ugyanezt a munkát fizikailag bárhol elvégezhetné – távmunkában – megspórolva az utazás idejét és energiáját. Az elektronikus munkavégzés a társadalmi munkamegosztás új formáit hozza létre nem csupán a munkáltató és foglalkoztatott, de az együttműködő gazdasági szervezetek között is. Miközben megváltoznak a létrehozott termékek és javak, sok esetben úgy, hogy a korábban szűkös javakból korlátlanul rendelkezésre állóvá válnak. Így válnak például mindenki számára elérhetővé azok a lexikonok, könyvek, tudástárak amelyek megszerzését hagyományos materiális formájukban csak kevesen engedhették meg maguknak.

A probléma, amelyre a figyelmet rá kívánjuk irányítani az, hogy a szélessávú kommunikációs kapcsolattal rendelkező háztartások és vállalkozások száma alacsony. Ez a magas előfizetési díjak mellett azért van így, mert a távközlési szolgáltatáshoz szükséges hálózat nem épült ki mindenhol, nem ér el minden településre, minden családhoz. A meglévő telefonhálózat sok helyen alkalmatlan korszerű távközlési szolgáltatások nyújtására, és nem teszi lehetővé a társadalmi szakadék csökkentését a világháló, és az azon elérhető szolgáltatások (lásd: e-üzlet, e-kormányzat, e-kultúra, e-oktatás, e-egészség stb.) igénybevételeben.

A szélessávú közmű közösségi forrásokból történő megvalósítását különösen fontosá teszi, hogy a megoldás nem várható a telefonhoz hasonló módon. Ez a távközlési infrastruktúrának (illetve az internetnek) abból a speciális tulajdonságából fakad, hogy „hasznot” a felhasználók számára csak a rajta nyújtott szolgáltatások jelentenek. Így az infrastruktúrát piaci alapon megépítő vállalkozás nehezen tudja érvényesíteni a megépítés költségeit, szemben az „egyfunkciós” infrastruktúrákkal, mint amilyen a telefon, a víz, a gáz vagy a csatorna.

A szélessávú internet ebből a szempontból is nagyon hasonlít a közlekedési szolgáltatások infrastruktúrájához, az úthálózathoz. Az út sem értékes önmagában az emberek számára. Természetesen, ha esik az eső, azzá válhat a gyalogos számára, mert nem kell a sárban lépkednie, de az út „haszna” igazában közvetett módon jelentkezik azáltal, hogy lehetővé válik a személy- és áruszállítás, az egyéni- és tömegközlekedés, nem beszélve a még magasabb

szinteken jelentkező hasznokról, amelyet az ipar, a kereskedelem vagy a túrizmus, az idegenforgalom illetve egyéb szolgáltatások realizálnak. Ezért elfogadott, hogy az utak beruházási költségét közösségi beruházásként, közös forrásokból fedezzük.

Miután a valódi hasznok az internet esetében is az azon nyújtott elektronikus szolgáltatások szintjén jelentkeznek, az úthálózathoz hasonlóan a szélessávú távközlési hálózat is **infrastrukturális közműnek** tekintendő. A hasonlat abból a szempontból is megfelelő, hogy egy országos lefedettséget biztosító hálózat kiépítése nem feltétlenül egyetlen nagy „állami beruházás” megvalósítását jelenti, hanem egy olyan rendszer kialakítását, amelyben a régiók és az önkormányzatok is fontos szerepet játszhatnak. Ez a modell a kisebb-nagyobb közösségek összefogásával és akaratából megépülő és az egymáshoz kapcsolódó, egymással együttműködő részekből összeálló országos hálózatot jelenti, amelyen az esetleges közösségi szolgáltatások mellett az egyenlő eséllyel szabadon versengő vállalkozások szolgáltatásai mindenki számára elérhetők. Ez az a modell, amelyet a fejlesztéspolitika figyelmébe ajánlunk.

Tekintettel arra, hogy a szélessávú közmű megépítése nagyságrendekkel kisebb összeg, mint a közút- vagy vasúthálózat kiépítése, a megvalósításához szükséges anyagi erőforrások a Nemzeti Fejlesztési Tervben biztosíthatók. Eredményeként minden településen, minden család, minden vállalkozás és minden intézmény számára reális lehetőséggé válna az „új gazdaság”-ba való bekapcsolódás továbbá a részesedés annak hasznaiból a közúthoz kapcsolódó kiadásokkal arányos terhek mellett. A szélessávú közmű reális lehetőséget teremtene Magyarország modernizációs programjának megvalósításához.